

УДК 330.341:658

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-8>

Оксана Олександрівна КАРПЕНКО,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування,
Зклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»
ORCID ID: 0000-0003-2943-1982

Сергій Петрович МАЙЗЕЛЬ,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
кафедра менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет інфраструктури та технологій

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів забезпечення сталого розвитку на рівні підприємств, розвиток яких в умовах європейської інтеграції України має максимально наближатися до стандартів розвитку ЄС. Досліджено історію виникнення, сутність поняття сталого розвитку підприємства, його складових. Основу концепції сталого розвитку складає підхід до розвитку, який прагне збалансувати різні та часто конкуруючі потреби з усвідомленням екологічних, соціальних та економічних обмежень, з якими стикається суспільство. Сталий розвиток означає прийняття бізнес-стратегій і заходів, які відповідають потребам підприємства та його зацікавлених сторін сьогодні, одночасно захищаючи, зберігаючи та покращуючи людські та природні ресурси, які знадобляться в майбутньому. Визначено принципи та ознаки сталого розвитку підприємства. Сталий розвиток підприємства обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Зазначено, що концепція сталого розвитку підприємства має бути інтегрована як у бізнес-планування, так і в системи контролю та звітності підприємства. Вище керівництво має надавати звіти, які оцінюють продуктивність застосовуваних стратегій сталого розвитку. Реалізація вказаного теоретичного підходу до управління сталим розвитком забезпечить керівництву підприємства можливість ефек-

тивно трансформувати існуючу управлінську систему підприємства до економічних, соціальних та екологічних вимог сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, управлінська система, теоретичні підходи, підприємство.

Oksana KARPENKO

Doctor of Science in Economics, Professor,
Professor of the Department of Management,
Marketing and Public Administration,
Higher Educational Institution «Academician Yuriy Bugay
International Scientific and Technical University»
ORCID ID: 0000-0003-2943-1982

Serhii MAIZEL

Student of the Third (Educational and Scientific)
Level of Higher Education,
Department Management and Public Administration,
State University of Infrastructure and Technologies

THEORETICAL ASPECTS OF ENSURING ENTERPRISES SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article is devoted to the study of theoretical aspects of ensuring sustainable development at the level of enterprises, whose development in the context of Ukraine's European integration should be as close as possible to the EU development standards. The history of origin, the essence of the concept of sustainable development of the enterprise, its components are investigated. The basis of the concept of sustainable development is an approach to development which seeks to balance different and often competing needs with an awareness of the environmental, social and economic constraints faced by society. Sustainable development means adopting business strategies and measures that meet the needs of the enterprise and its stakeholders today, while protecting, preserving and improving the human and natural resources that will be needed in the future. The principles and signs of sustainable development of an enterprise are defined. Sustainable development of an enterprise is conditioned by the influence of internal and external environment factors. It is noted that the concept of sustainable development of an enterprise should be integrated into both business planning and control and reporting systems of an enterprise. Top management should provide reports that assess the effectiveness

of the applied sustainable development strategies. Implementation of this theoretical approach to sustainable development management will provide the company's management with the opportunity to effectively transform the existing management system of the enterprise to meet the economic, social and environmental requirements of sustainable development.

Keywords: *sustainable development, management system, theoretical approaches, enterprise.*

Постановка проблеми. Сучасні вітчизняні підприємства стикаються з інтенсивними змінами, що зумовлені з одного боку російською військовою агресією, а з іншого – необхідністю прискореної економічної адаптації до інституційних, соціальних, екологічних, економічних та інших стандартів ЄС. Головним стратегічним напрямом розвитку сучасного європейського суспільства є впровадження цілей сталого розвитку. Саме тому трансформація господарської діяльності українських підприємств сьогодні потребує розробки теоретичних підходів та механізмів, які б сприяли впровадженню моделі сталого розвитку на всіх рівнях.

У зв'язку із зазначеним зросла необхідність формування та розвитку багаторівневої системи управління підприємством, яка б ґрунтувалася на одночасному забезпеченні ефективності виробництва, раціональному використанні ресурсів та соціальній справедливості. Беручи до уваги, що керівники підприємств потребують серйозної наукової підтримки в прийнятті управлінських рішень, передусім у виборі підходів та напрямів управлінської діяльності, постає необхідність напрацювання теоретичних та методичних засад побудови процесу управління сталим розвитком підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми сталого розвитку досліджували закордонні та вітчизняні вчені: Г. Брундланд [1], Т. Діллік, К. Хокертс [2], Д. Елкінгтон [3], Н.М.П. Вокен, С.В. Шорт [4], Л.Л. Палехова [5], А.В. Гречко, О.В. Очеретяна [6], І.П. Васильчук [7], О.С. Кузьміна [8], Т.О. Степаненко [9], Л.А. Квятковська [10], О.М. Семенюк [11] та інші. Деякі автори у своїх працях приділили увагу дослідженню лише окремих аспектів сталого розвитку, зокрема питанням прискорення інноваційної активізації регіональних систем, наприклад, шляхом фор-

мування кластерів підприємств [12-14]. Проте, тематика сталого розвитку на мікрорівні, на наш погляд, залишається ще недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують наукової розробки теоретичні питання, які лежать в основі напрацювання механізмів, інструментів, принципів та методики реалізації сталого розвитку підприємств.

Метою дослідження є розробка теоретичних аспектів розуміння сутності сталого розвитку підприємства та обґрунтування необхідності розбудови управлінської системи для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Концепцію сталого розвитку можна тлумачити багатьма різними способами, але в її основі лежить підхід до розвитку, який прагне збалансувати різні та часто конкуруючі потреби з усвідомленням екологічних, соціальних та економічних обмежень, з якими стикається суспільство.

У 50–60-х рр. ХХст. вважалося, що економічний розвиток можливий лише за умови безперервного зростання виробництва та споживання. На початку 70-х рр., коли у світі зросла кількість бідних країн, виявилось, що економічне зростання тісно пов'язано з питаннями соціальної справедливості. У свою чергу намагання вирішити соціальні проблеми лише за рахунок зростання виробництва неминуче призвело до реальної екологічної загрози та поставило дилему між економікою та екологією. В ім'я економічного розвитку сплачується ціна шкоди навколишньому середовищу у вигляді деградації землі, ерозії ґрунту, забруднення повітря та води, вирубки лісів тощо. Ця шкода може перевершити переваги більш якісного виробництва товарів і послуг. Дуже часто розвиток обумовлюється однією конкретною потребою без повного врахування ширших чи майбутніх наслідків. Науковці вже відзначають шкоду, яку може завдати такий підхід, починаючи від масштабних фінансових криз, спричинених безвідповідальним банкінгом, і закінчуючи змінами глобального клімату внаслідок залежності від джерел енергії, заснованих на викопному паливі.

Дослідники визначають ряд важливих причин екологічної кризи та її наслідків:

- Демографічний вибух – високі темпи зростання населення негативно впливають на:
 - навколишнє середовище;

- збільшення попиту на екологічні ресурси за їх обмеженої пропозиції;
- надмірне та нецільове використання ресурсів.
- Зростання економічної активності:
 - підвищення економічного зростання призводить до нарощування споживання та виробництва товарів і послуг;
 - утворення відходів, які перевищують здатність навколишнього середовища їх поглинати;
- Швидка індустріалізація, яка призвела до:
 - вирубки лісів і виснаження природних ресурсів;
 - забруднення води внаслідок накопичення у водоймах все більшої кількості токсичних речовин і промислових відходів.
- Урбанізація:
 - значна міграція населення з сільської місцевості в місто призводить до швидкого зростання нетрів;
 - надмірне навантаження на існуючу інфраструктурну діяльність.
- Знищення лісів:
 - вирубка дерев, кущів, зниження біологічного різноманіття ландшафту тощо;
 - негативний вплив на навколишнє середовище, що викликає інші проблеми.
- Збільшення використання інсектицидів, пестицидів і хімічних добрив:
 - фермери та робітники страждають від проблем зі здоров'ям через збільшення використання отруйних інсектицидів, пестицидів і хімічних добрив;
 - збільшення вмісту шкідливих хімічних елементів в отриманому врожаї.

Чим довше буде зберігатися несталий розвиток, тим частішими та серйознішими можуть стати його наслідки, тому сучасне завдання полягає в негайному проведенню заходів з метою докорінного змінення траєкторії суспільного розвитку на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Вважається, що концепцію «сталого розвитку» було започатковано у доповіді Римського клубу під назвою «Межі зростання» ще у 1972 році [15]. У ній було прогнозовано, що за умови незмінних підходів до економічного розвитку його подальше нарощу-

вання виявиться несумісним із довготривалим існуванням планети. Спеціалістам тоді вдалося привернути увагу до конфлікту «економіка-екологія». Сам термін «сталий розвиток» з'явився в документі Міжнародного союзу охорони природи «Всесвітня стратегія охорони природи» у 1980 році [16].

Автором поняття «сталий розвиток» у сучасному розумінні є прем'єр-міністр Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка вперше сформулювала його в 1987 році у звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє». Відповідно до даного класичного визначення, сталим є такий розвиток, що «задовольняє потреби сучасності, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби. При цьому сталий розвиток являє собою не законсервований стан гармонії, а динамічний процес змін, у якому масштаби експлуатації ресурсів, напрямок капіталовкладень, орієнтація технічного розвитку та інституційні зміни узгоджуються з нинішніми і майбутніми потребами. Варто зазначити, що за визначенням ООН, поняття розвитку не тотожне простому зростанню, а передбачає насамперед удосконалення та всебічні якісні зміни» [1].

У 2001 році ЄС прийняв стратегію сталого розвитку, яка була переглянута в 2006 році і спрямована на забезпечення «довгострокового бачення сталого розвитку, в якому економічне зростання, соціальна згуртованість і охорона навколишнього середовища йдуть рука об руку та взаємно підтримуються». Перегляд Європейською комісією стратегії у 2009 році підкреслив збереження деяких нестійких тенденцій і потребу в більших зусиллях щодо них. Однак, також було відзначено й прогрес ЄС у включенні сталого розвитку до політик (включно з торгівлею та розвитком). Відповідно до статті 3(3) Договору про Європейський Союз сталий розвиток сьогодні офіційно є однією з довгострокових цілей Європейського Союзу. Життя в рамках екологічних обмежень є одним із центральних принципів сталого розвитку. Одним із наслідків цього є зміна клімату. Але в центрі уваги сталого розвитку набагато більше, ніж просто навколишнє середовище. Це також забезпечення сильного, здорового та справедливого суспільства. Це означає задоволення різноманітних потреб усіх людей в існуючих і майбутніх громадах, сприяння особистому добробуту, соціальній згуртованості та інклюзивності, а також створення рівних можливостей.

У вересні 2015 р. у рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку, на якому було визначено Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року і затверджені 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) та 169 завдань, які необхідно виконати для їх досягнення [17]. Антоніу Гуттереш, Генеральний секретар ООН у Доповіді ООН про Цілі у галузі сталого розвитку 2019 року зазначив: «Ми стоїмо на порозі десятиліття, яке буде мати вирішальне значення як для нинішнього, так і майбутніх поколінь людства і для всього життя на цій планеті. Зробити його десятиліттям дій в інтересах сталого розвитку – це обов'язок міжнародного співтовариства, який воно у змозі виконати» [5].

Забезпечення сталого розвитку полягає в необхідності формування такого суспільства, ціннісні орієнтації членів якого не допускають господарської поведінки, що руйнує середовище свого існування. Концепція сталого розвитку є стратегічним напрямом створення суспільства, яке розвивається у гармонії з природою.

Сталий розвиток підприємства передбачає побудову системи ефективного управління, що базується на системоутворюючих та часткових принципах (рис. 1).

Сталий розвиток – це пошук кращих способів досягнення економічного й соціального добробуту як для майбутнього, так і для сьогодення. Практична реалізація сталого розвитку може принести багато переваг у короткостроковій та середньостроковій перспективі, наприклад, можливість заощадити гроші та покращити здоров'я завдяки переходу від їздити автомобілем на короткі подорожі пішки чи велосипедом, що часто так само швидко та зручно.

Концепція сталого розвитку отримує все більше визнання, але для багатьох керівників підприємств – це нова ідея. Для більшості це поняття залишається абстрактним і теоретичним. Часто організації скептично ставляться до можливості поширити це поняття на свою діяльність. Для посилення привабливості концепції сталого розвитку для бізнесу заслуговують на увагу результати опитування вищого керівництва провідних корпорацій щодо їх бачення перспектив впровадження засад сталого розвитку у діяльність підконтрольних корпорацій, за яким 93 % керівників розглядають сталість як важливий чинник для майбутнього успіху своєї корпорації [7].

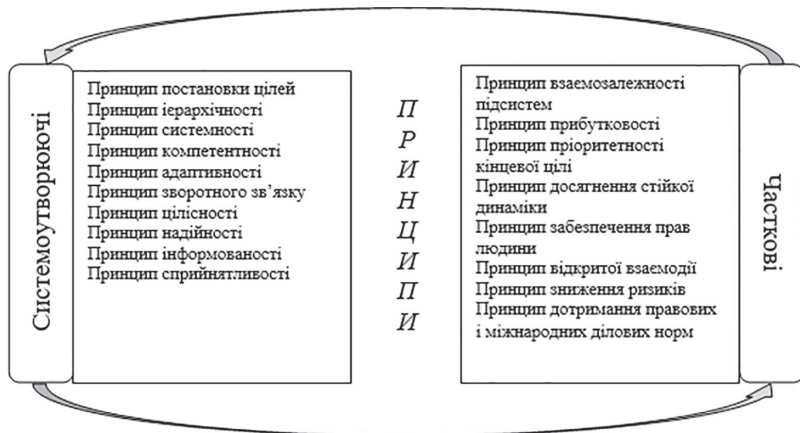

Рис. 1. Класифікація принципів сталого розвитку підприємства

Джерело: побудовано за [6]

Якщо сталий розвиток має реалізувати свій потенціал, він має бути інтегрований у системи планування та вимірювання ділових підприємств. І щоб це сталося, концепція має бути сформульована в термінах, знайомих керівникам бізнесу. Наприклад, можна запропонувати таке визначення для бізнес-підприємства: сталий розвиток означає прийняття бізнес-стратегій і заходів, які відповідають потребам підприємства та його зацікавлених сторін сьогодні, одночасно захищаючи, зберігаючи та покращуючи людські та природні ресурси, які знадобляться в майбутньому. Це визначення відображає дух концепції сталого розвитку і визнає, що економічний розвиток має відповідати потребам підприємства та його зацікавлених сторін. Останні включають акціонерів, кредиторів, клієнтів, співробітників, постачальників і спільноти, на яких впливає діяльність організації. Воно також підкреслює залежність бізнесу від людських і природних ресурсів на додаток до фізичного та фінансового капіталу та підкреслює, що економічна діяльність не повинна безповоротно погіршувати або знищувати ці природні та людські ресурси. Це визначення спрямоване на допомогу керівникам підприємств застосувати концепцію сталого розвитку до власних організацій. Однак важливо підкреслити, що сталого розвитку неможливо досягти одним

підприємством окремо. Сталий розвиток – це поширена філософія, яку повинен дотримуватися кожен учасник глобальної економіки (включаючи споживачів і уряди).

Дослідження підприємства як системи, яка здатна підтримувати баланс між стійкістю та гнучкістю, переважною більшістю дослідників зводиться до вивчення складових цієї системи: економічної, соціальної та екологічної. Економічний розвиток розглядається як зростання економічних показників шляхом упровадження інновацій, управління ризиками, формування гнучкої системи управління тощо. Соціальне зростання підприємства передбачає розвиток персоналу, його компетенцій, вмій та знань, зростання заробітної плати та дотримання прав людини. Екологічна складова сталого розвитку підприємства означає розвиток екологічно безпечних технологій, зменшення шкідливих викидів, відтворення природних ресурсів при застосуванні повного циклу переробки ресурсів тощо.

Основними ознаками сталого розвитку підприємства як системи можна назвати [8]:

- фінансова стабільність і позитивна динаміка прибутковості, збільшення ринкової частки;
- ефективне використання ресурсів, політика ресурсозбереження;
- здатність протидіяти негативним чинникам внутрішнього і зовнішнього середовища, розвиток відповідно до прийнятої стратегії;
- соціальна захищеність персоналу, створення сприятливих умов для праці, компетентність персоналу;
- перманентна інноваційна діяльність, використання досягнень науково-технічного прогресу для збільшення ефективності діяльності;
- реалізація соціальних проєктів, підтримка сталих зв'язків з усіма стейкхолдерами підприємства, позитивна оцінка методів і етики діяльності підприємства суспільством;
- застосування технологій, які завдають мінімальний шкідливий вплив навколишньому середовищу або не завдають його взагалі.

Сталий розвиток підприємства обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища (рис. 2).

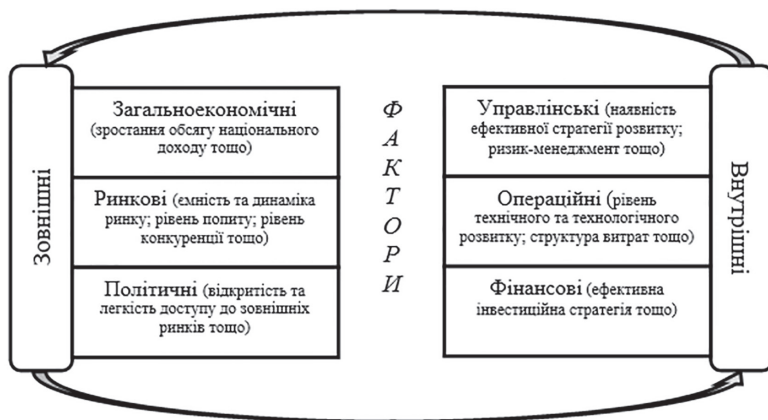

Рис. 2. Фактори сталого розвитку підприємства

Джерело: складено за [9-10]

Сталий розвиток забезпечується через постійну взаємодію, взаємний вплив та взаємоузгодження елементів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, зокрема шляхом підтримання балансу між ресурсами, компетенціями та наявними ринковими можливостями; шляхом організації стратегічного і корпоративного управління відповідно до умов зовнішнього оточення підприємства [11].

Дослідження довели, що з погляду Т. Діллік та К. Хокертс [2], бізнес реалізує концепцію сталого розвитку шляхом надання однакового значення створенню економічної, соціальної та екологічної цінності, що Д. Елкінгтон [3] називає створенням вартості «потрійного результату». Звичайними діями підприємця для впровадження сталого розвитку є збільшення продажів, економія коштів, довгострокова конкурентоспроможність, задоволеність персоналу, зростання утримання постійних клієнтів та репутації. Економічний успіх має бути досягнутий через екологічну та соціальну діяльність, а не паралельно з такою діяльністю. Компаніям найпростіше здійснювати досягнення цілей сталого розвитку через зростання власної ефективності.

Дослідження показують, що ефективність використання виробничих ресурсів на підприємстві має значно підвищитися для того, щоб зменшити втрату екологічної та соціальної цінності [4].

Це стосується співвідношення між створеною вартістю та використаними ресурсами. У поєднанні з одночасним загальним абсолютним скороченням споживання це має забезпечувати достатній баланс між економічною, соціальною та екологічною складовими сталого зростання виробництва. Проте, незалежно від успіху стратегій ефективності, траєкторія змін в економіці не досягає бажаного динамізму.

Концепція сталого розвитку повинна бути включена в політику та процеси бізнесу, якщо керівництвом прийнято рішення дотримуватися принципів сталого розвитку. Це не означає, що потрібно винаходити нові методи управління. Швидше, необхідними є вагомі вдосконалення систем, практик, процедур та культурної орієнтації.

Дві основні сфери системи управління, які необхідно змінити, стосуються:

- більшої підзвітності перед нетрадиційними стейкхолдерами;
- постійного вдосконалення практики моніторингу та контролю.

Концепція сталого розвитку підприємства має бути інтегрована як у бізнес-планування, так і в управлінську інформацію та системи контролю. Вище керівництво має надавати звіти, які оцінюють продуктивність застосовуваних стратегій. Управління стає все більш важливим через зростаючу підзвітність компаній та їх вищого керівництва. Тому системи інформації повинні підтримувати цю потребу. Прийняття рішень на всіх рівнях має стати більш чутливим до питань, що виникають у зв'язку зі сталим розвитком.

Висновки та пропозиції. В умовах поглиблення екологічних та соціальних проблем розвиток підприємства має свідомо спрямуватися на запровадження у своїй діяльності підходів для забезпечення сталого розвитку. Враховуючи опір подібним змінам на будь-якому підприємстві, керівництву доцільно спрямовувати свої зусилля на формування системи управління. Запровадження управління підприємством на принципах сталого розвитку сприятиме більш гармонічній та соціально відповідальній господарській діяльності, яка буде чутливою до проблем навколишнього середовища та забезпечить сталий та водночас конкурентоспроможний розвиток соціальних та економічних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. Оксфорд: Оксфорд Юніверсіті. Пресс. 1987. 125 с.
2. Dyllick T., Hockerts K., 2002. Beyond the business case for corporate sustainability. *Bus. Strategy Environ.* 11. С. 130–141.
3. Elkington, J., 1994. Towards the sustainable corporation: Win-Win-Win business strategies for sustainable development. *Calif. Manag. Rev.* 36. С. 90–100. URL: <http://dx.doi.org/10.2307/41165746>.
4. Bocken, N.M.P., Short, S.W., 2016. Towards a sufficiency-driven business model: experiences and opportunities. *Environ. Innovation Soc. Transitions* 18, 41–61. URL: <http://dx.doi.org/10.1016/j.eist.2015.07.010>.
5. Палехова Л. Л. Управління сталим розвитком: довідник базових понять. Дніпро: НТУ «ДП». 2020. 330 с.
6. Гречко А., Очеретяна О. Дослідження еволюції наукової думки в аспектах визначення сутності поняття «сталий розвиток підприємства». *Підприємництво та інновації*. 2020. № 15. С. 37–41. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.6>.
7. Васильчук І. П. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності сталого розвитку корпорацій. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 256–261.
8. Кузьміна О.С. Аналіз підходів до трактування поняття «сталий розвиток підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 5. Т. 1. С. 13–21.
9. Степаненко Т.О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (40). № 6. С. 136–141.
10. Квятковська Л.А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 85–89.
11. Семенюк О. М. Алгоритм комплексної оцінки рівня сталого розвитку підприємства. *Вісник ХНУ*. 2013. № 6. Т. 2. С. 186–189.
12. Karpenko O., Palyvoda O., Bondarenko O., 2018. Simulation modelling of strategic development of transport and logistics clusters in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(2), 93–98. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-93-98>.
13. Паливода О.О., Селіверстова О.С. Управління інноваційним розвитком промисловості у країнах Європейського Союзу на основі форму-

вання кластерної інфраструктури. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1(1). С. 185–191.

14. Карпенко О.О., Паливода О.М. Механізм забезпечення економічного розвитку транспортно-логістичних підприємств на засадах кластеризації. *Науковий вісник Полісся*. Vol. 4. № 2. 2018. С. 33–39. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/125913>.

15. The Limits to Growth: A Report to The Club of Rome, 1972. By Donella H. Meadows, Dennis I. Meadows, Jorgen Randers, William W. Behrens III. Universe Books. 205 p. URL: <https://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>.

16. Вальд Б. Сталій розвиток: що це, чому це важливо та до чого тут Україна. URL: <https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo-ta-do-chogo-tut-ukrayina/>.

17. United Nations (UN) General Assembly. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. General Assembly Resolution A/RES/70/1. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf.

REFERENCES

1. Brundland H. Nashe spilne maibutnie: Mizhnarodna komisiia z navkolyshnoho seredovyschcha irozvytku. Oksford: Oksford Yuniversiti. Press, 1987. 125 p.

2. Dyllick T., Hockerts K., 2002. Beyond the business case for corporate sustainability. *Bus. Strategy Environ.* 11. pp. 130–141.

3. Elkington, J., 1994. Towards the sustainable corporation: Win-Win-Win business strategies for sustainable development. *Calif. Manag. Rev.* 36, pp. 90–100. URL: <http://dx.doi.org/10.2307/41165746>.

4. Bocken, N.M.P., Short, S.W., 2016. Towards a sufficiency-driven business model: experiences and opportunities. *Environ. Innovation Soc. Transitions* 18. pp. 41–61. URL: <http://dx.doi.org/10.1016/j.eist.2015.07.010>.

5. Paliekhova L. L. Upravlinnia stalym rozvytkom: dovidnyk bazovykh poniat. Dnipro: NTU «DP». 2020. 330 p.

6. Hrechko A., Ocheretiana O. Doslidzhennia evoliutsii naukovoï dumky v aspektakh vyznachennia sutnosti poniattia «stalij rozvytok pidpriemstva». *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*. 2020. №15, pp. 37–41. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.6>.

7. Vasylichuk I. P. Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyznachennia sutnosti staloho rozvytku korporatsii. *Problemy ekonomiky*. 2014. № 4. pp. 256–261.

8. Kuzmina O.S. Analiz pidkhodiv do traktuvannia poniattia «stalyi rozvytok pidpryiemstva». *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2015. № 5. Т. 1. pp. 13–21.

9. Stepanenko T.O. Teoretychni ta metodychni zasady staloho rozvytku pidpryiemstva. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia*. 2020. Tom 31 (40). № 6. pp. 136–141.

10. Kviatkovska L.A. Realizatsiia pryntsyypiv kontseptsii staloho rozvytku v diialnosti. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*. 2013. Vyp. 1. S. 85–89.

11. Semeniuk O. M. Alhorytm kompleksnoi otsinky rivnia staloho rozvytku pidpryiemstva. *Visnyk KhNU*. 2013. № 6. Т. 2. pp. 186–189.

12. Karpenko O., Palyvoda O., Bondarenko O. (2018). Simulation modelling of strategic development of transport and logistics clusters in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 4(2). pp. 93–98. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-93-98>.

13. Palyvoda O.O., Seliverstova, O.S. (2017). Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom promyslovosti u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu na osnovi formuvannia klasternoi infrastruktury. *Naukovyi visnyk Polissia*, 1(1), pp. 185–191.

14. Karpenko O.O., Palyvoda O.M. Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoho rozvytku transportno-lohistychnykh pidpryiemstv na zasadakh klasteryzatsii. *Naukovyi visnyk Polissia*. Vol. 4. № 2. 2018. pp. 33–39. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/125913>.

15. The Limits to Growth: A Report to The Club of Rome, 1972. By Donella H. Meadows, Dennis I. Meadows, Jorgen Randers, William W. Behrens III. Universe Books. 205 p. URL: <https://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>.

16. Vald B. Stalyi rozvytok: shcho tse, chomu tse vazhlyvo ta do choho tut Ukraina. URL: <https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo-ta-do-chogo-tut-ukrayina/>.

17. United Nations (UN) General Assembly. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. General Assembly Resolution A/RES/70/1. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 20.01.2023